
Saksnr: 2021/46096-4
Saksbehandlar Sigrun Wølstad
Dato: 01.10.2021

Til: Fylkestinget

Frå: Sigrun Wølstad

Kulturminnefagleg innspel - Kommunedelplan - Arna og Åsane - E16/E39 - Arna - Vågsbotn - Klauvaneset - arealplanID 61200000 -Bergen kommune

Forslag til vedtak

1. Fylkeskommunen tilrår alternativa S9-N3b og S9-N3a. Desse er vurdert til å ha minst negativ konsekvens for kulturminne og kulturmiljø.
2. Fylkeskommunen vurderer alternativa S1a-N2a og S5-N2a til å ha størst negativ konsekvens for kulturminne og kulturmiljø.
3. Fylkeskommunen krev at alle kulturminne som er automatisk freda, jf. § 4 i kulturminnelova, vert vist med omsynssone H730, i plankartet med tilhøyrande føresegner. Vi ber om at alle nyare tids kulturminne med høg regional og nasjonal verdi, vert vist på plankartet med omsynssone H570, med tilhøyrande føresegner.

Konsekvensutgreiing

Delrapport 4: Kulturarv er fagleg godt utgreidd. Det er gjort grundig arbeid i høve gjennomgang av tilgjengeleg kjeldemateriale, synfaringar og registreringar av kulturmiljø. Konsekvensutgreiinga har ei omfattande skildring av kulturminne og kulturlandskap innafor planområdets influensområdet og det er gjort gode vurderingar av kulturmiljøa. Det er gjort ei samla vurdering av kva alternativ som er dårlegast og kva alternativ som er best for kulturmiljøa i området. Delrapporten er eit godt kunnskapsgrunnlag for vurdering av kva konsekvensar dei ulike alternativa vil få for kulturminneinteressene. I konsekvensutgreiinga kjem det godt fram at det er manglande dokumentasjon og registreringar av nyare tids kulturminne og kulturlandskap innanfor planområdet, og det er difor trong for nye registreringar.

Konsekvensutgreiinga konkluderer med at vegalternativ S9-N3b og S9-N3a vil ha minst negativ konsekvens for deltema kulturarv. Vegalternativ S1a-N2a, som har lange dagstrekningar gjennom verdifulle kulturmiljø og kulturlandskapsområde, får størst negativ konsekvens for dette deltemaet.

I høyringsforslaget har Statens vegvesen anbefalt alternativ S1a-N1. Dette alternativet er gitt stor negativ konsekvens for deltema kulturarv i konsekvensutgreiinga.

Kulturminne og kulturmiljø

Vestland fylkeskommune har vurdert saka som regionalt kulturminnemynde.

Fylkeskommunen er i hovudsak samd med vurderingane som er gjort i konsekvensutgreiinga (KU) for kulturminne og kulturmiljø.

Tilrådd vegalternativ i konsekvensutgreiinga

Fleire vegalternativ fører med seg negative konsekvensar for nasjonalt og regionalt viktige kulturminne og kulturmiljø. I konsekvensutgreiinga for deltema kulturarv har alternativa S9-N3b og

S9-N3a fått best rangering då store delar av traseane her går i tunnel. Største utfordringa for desse alternativa er ein viss grad av visuell påverknad på gardsmiljøa på Eikås og ein lita endring av kulturmiljøet på Tellevik.

Omsynssoner, føresegner og retningslinjer

Plankarta manglar omsynssone for kulturminne og kulturmiljø av nasjonal og regional verdi. Fylkeskommunen ber om at alle kulturminne, som er automatisk freda, jf. § 4 i kulturminnelova, og nyare tids kulturminne med høg verdi og regional interesse, vert vist på plankartet med omsynssone H730, bandlegging etter kulturminnelova eller H570 bevaring kulturmiljø. Dette gjeld blant anna dei automatisk freda kulturminna Askeladden id. 175024, id. og Askeladden id. 113897. Omsynssonene skal ha unik nummerering.

Det bør utgreiast korleis ein skal sikre verneverdige kulturminne innanfor planområda. Omsynssoner skal i utgangspunktet kombinerast med arealføremål som ikkje opnar for nye tiltak, som grønstruktur (pbl. § 11-7, 4.) og LNF (pbl. § 11-7, 5. a). Det må vidare knytast føresegner til omsynssone (d) og retningslinjer til omsynssone (c), som sikrar at verneføremåla blir ivaretekne. Føresegner og retningslinjer kan vere som følgjer:

- «Omsynssone pbl. § 11-8, d (SOSI-kode H730)
I omsynssone d er det automatisk freda kulturminne. Arealet er bandlagt etter kulturminnelova § 4, jf. § 6. Det er ikkje tillate å gjere nokon form for varige eller mellombelse inngrep som er egna til å skade, øydeleggje, grave ut, flytte, forandre, dekke til, skjule eller på nokon måte utilbørleg skjemme automatisk freda kulturminne, eller framkalle fare for at dette kan skje, jf. kml. § 3. Tiltak som kan ha innverknad på automatisk freda kulturminne skal leggjast fram for regionalt kulturminnemynde, jf. kulturminnelova §§ 3 og 8».
- «Omsynssone pbl. § 11-8, c (SOSI-kode H570)
Omsynssone c for bevaring av kulturmiljø. Nye tiltak skal ivareta omsynet til kulturminne/kulturmiljø/kulturlandskap i området. Saker som gjeld tiltak i omsynssona skal leggjast fram for regionalt kulturminnemynde for vurdering av kulturminneinteresser».

Kulturhistoriske undersøkingar

Vestland fylkeskommune varslar at det må utførast arkeologiske undersøkingar innafør planområdet på reguleringsplannivå, jf. § 9 i kulturminnelova. Planområdet har stor utstrekning, og potensialet for funn av hittil ukjende forhistoriske kulturminne er generelt høgt i Bergen kommune, spesielt i dyrka mark og utmarksområde.

Dei arkeologiske registreringane bør gjennomførast så tidleg som mogleg i reguleringsplanprosessen. Eventuelle kulturminneverdiar er slik avklart før reguleringsplanen vert ferdigstilt, og ein har større moglegheiter til å unngå å råke verdifulle kulturmiljø. Dette kan også medføre ein meir føreseieleg planprosess. Vestland fylkeskommune tar atterhald om arealbruken i planforslaget inntil § 9 i kulturminnelova er oppfylt og tilhøva til automatisk freda kulturminne er avklart.

Vurdering av SVV tilrådde alternativ

Kombinasjonen S1a-N1 via Blindheimsdalen er 16,95 km, og ein av dei kortaste alternativa mellom Arna og Klauvaneset. Alternativet består av ein rundt 5 km lang tunnel frå Arna til daglinje i vestre dek av Haugland. Daglinja føres opp Blindheimsdalen til Birkeland og Vågsbotn. N1 i nord (Vetentunnelen) er ein 5,3 km lang tunnel frå Vågsbotn til Klauvaneset.

Val av alternativ S1a-N1 vil i ulik grad få konsekvensar for 15 av delområda med kulturminneinteresser. Av område som er gitt stor og middels verdi, er det tre delområde som vil bli sterkt forringa, desse er:

- Haugland, ny veg vil ha følgjer for store delar av kulturmiljøet og redusere miljøets funksjon. Viktige bygningar og tun vil gå tapt.
- Blindheim, ny veg vil ha følgjer for store delar av kulturmiljøet, og den viktigaste delen blir øydelagt. Viktige bygningar og tun vil gå tapt.
- Birkeland, ny veg vil ha følgjer for store delar av kulturmiljøet, som vil bli øydelagt og råka. Eldre bygningar vil gå tapt.

Alternativet vi også føre til visuell påverking av demningsanlegget Hjortlandstemma, Askeladden id. 249832,

I store delar av områda der alternativet går i daglinje, er det høgt potensial for funn av automatisk freda kulturminne. Det automatisk freda kulturminne Askeladden id. 175024 ligg delvis innafør planområdet. Planområdet må utvidast til å omfatte heile det automatisk freda kulturminnet med tilhøyrande sikringssone. Kulturminne skal visast i plankartet med omsynssone H730. Eit større område rundt det automatisk freda kulturminne skal visast som omsynssone H570.

Vurdering av vegalternativ som vil få størst negativ konsekvens for kulturminne og kulturmiljø

Dei alternativa som vil få størst negativ konsekvens for kulturminne og kulturmiljø er følgande:

- S1a-N2a
- S5-N2a
- S6-N2b
- S1b-N2a
- S3-N2a
- S1a-N1
- S11-N2b
- S5-N1

Av desse att er det alternativ S1a-N2a og S5-N2a som har størst negativ konsekvens for kulturminne og kulturmiljø.

S1a-N2a

Val av alternativ S1a-N2a vil få negative konsekvensar for fjorten av delområda med kulturmiljøverdiar. Alternativet har lange dagstrekningar gjennom verdifulle kulturmiljø og kulturlandskap. I store delar av områda der alternativet går i daglinje, er det høgt potensial for funn av automatisk freda kulturminne. Det automatisk freda kulturminne Askeladden id. 175024 ligg delvis innanfor planområdet.

S5-N2a

Val av alternativ S5-N2a vil få negative konsekvensar for sytten av delområda med kulturmiljøverdiar. Alternativet vil ha stor negativ konsekvens for Arnavaågen, der det er registrert fleire automatisk freda kulturminne. Innafor sjøve plangrensa ligg det eit automatisk freda kulturminne Askeladden id. 113897. Kulturminnet skal visast i plankartet med omsynssone H730. Eit større område rundt det automatisk freda kulturminne skal visast som omsynssone H570.

Delområde 3 - Ytre Arna Inneheld delar av Blindheimselva og Gaupåsvatnet som var avgjerande for at Peter Jepsen grunnla Arne Fabrikker og Noregs første mekaniserte bomullsveveri. Det var krafta frå dette vassdraget som gjorda at fabrikk blei etablert her. Industristaden Ytre Arna blei bygd opp rundt fabrikk, som vart ein av landets største og viktigaste tekstilfabrikkar. Arbeidarar kom frå heile Vestlandet, og fabrikk og eigarane organiserte heile samfunnet og sørga for bustader, skule, idrettsanlegg, fattigvesen, vegbygging, brannkorps, helsetenester, samfunnshus og kyrkje.

Industristaden Ytre Arna med vassdraget Blindheimselva og Gaupåsvannet har nasjonal kulturminneinteresse, då den er knytt til Arne fabrikker, der den fyrste tekstilindustrien i Noreg vaks fram.

Seksjon for kulturarv si tilråding

Det er definert 41 delområde med kulturhistorisk innhald innafor plan- og influensområde til ny E39, som har relevans for konsekvensutgreiinga. Under er ei oppsummering av dei beste vegalternativa for Seksjon for kulturarv i Vestland fylkeskommune. Verdivurdering og negative konsekvensar er i stor grad basert på konsekvensutgreiinga.

S9-N3b

Alternativet vil berre ha negativ konsekvens for to av delområda med kulturminneverdiar: 14. Brurås og 25. Tellevik. Alle alternativ vil ha same konsekvens for delområde Tellevik. Årsaka til dette er at store delar av traseen ligg i tunnel og difor ikkje råkar ved kulturminne og kulturmiljø.

Alternativet er vurdert til å vere det beste då det ikkje vil få konsekvensar i høve nasjonale kulturminneverdiar.

S9-N3a

Kombinasjon S9-N3a med hovudkryss ved Eikås er 17,5 km lang. Alternativet er nesten likt alternativ S9-N3b frå Arna til Eikås. Men går i ei lengre dagsone en sistnemnde alternativ frå Eikås til Haukåsskogen. Vidare går traseen i tunnel til Klauvaneset.

Alternativet vil ha negativ konsekvens for seks av delområda blant anna 15. Haukås og 25. Tellevik. Alternativet vil også føre til visuell påverking av delområde 17 og 16 der det automatisk freda kulturminne, Askeladden id. 114265 og krigsminne Forlegning Haukås, Askeladden id. 213067.

Konklusjon kulturminne og kulturmiljø

Fleire trasealternativ får negative konsekvensar for kulturminne og kulturmiljø med regional og nasjonal verdi. Vestland fylkeskommune tilrår alternativa S9-N3b og S9-N3a då desse vil ha minst negativ konsekvens for kulturminne og kulturmiljø.

Fylkeskommunen rår i frå alternativa S1a-N2a og S5-N2a då desse vil størst negativ konsekvens for kulturminne og kulturmiljø